

**AVTOBUSLARNING XAVSIZ HARAKATLANISHI UCHUN
O‘TKAZILGAN TADQIQOTLAR VA TAVSIYALAR**

Xalimov Javohirbek Abdusamat o‘g‘li

*Andijon Davlat Texnika Instituti
Avtomobilsozlik va Transport kafedrası
assistent o‘qituvchisi*

E-mail: javohirhalimov97@gmail.com

Tel: +998972724646

Jumanboyev Abdurashid Abdunosir o‘g‘li

*Andijon Davlat Texnika Instituti
Transport va logistika yo‘nalishi 2-kurs talabasi*

ANNOTATSIYA: Bugungi kunda shaxar jamoat transportlari harakat jadvallarini ishlab chiqishda dispetcherlar oldida avtobuslarning harakat muntazamligini doimiy ta‘minlash vazifasi alohida ahamiyat kasb etadi. Yo‘lovchilarga ishonchli xizmat ko‘rsatishda jamoat transportlari infratuzilmasini tubdan rivolantirish, xizmat sifatini oshirish hozirgi kundagi eng dolzalb muammolardan biri sanaladi. Mazkur masalaning ilmiy yondashuvi, avtobuslarning harakat jadvalini ishlab chiqish va muntazamlik ko‘rsatkichlari tahlillarini olib borishni taqozo etadi.

Kalit so‘zlar: Yo‘lovchi, muntazamlik, jamoat transporti, harakat jadvali, obhavo ko‘rsatkichlari, dispetcherlik ishi.

ABSTRACTP: Today, in the development of public transport schedules, the task of ensuring the regularity of bus traffic before the dispatchers is of particular importance. One of the most pressing issues today is the radical development of public transport infrastructure, improving the quality of service in providing reliable services to passengers. The scientific approach to this issue requires the development of a schedule of buses and the analysis of regularity indicators.

Keywords: *Passenger, regularity, public transport, timetable, weather indicators, dispatching work.*

АННОТАЦИЯ *Сегодня задача обеспечения регулярности автобусного движения имеет особое значение для диспетчеров при разработке расписаний городского общественного транспорта. Одним из наиболее актуальных вопросов на сегодняшний день является коренное развитие инфраструктуры общественного транспорта и повышение качества обслуживания при надежном обслуживании пассажиров. Научный подход к этому вопросу требует разработки расписания движения автобусов и анализа регулярности.*

Ключевые слова: *Пассажир, регулярность, общественный транспорт, график движения, погодные показатели, диспетчеризация.*

Harakatning muntazamligi yo'lovchi tashish bilan shug'ullanuvchi transport faoliyatining yeng muhim sifat ko'rsatkichidir. Agar marshrutdagi avtobuslar jadvalga muvofiq reysga chiqsa va reys davomida belgilangan harakat grafigi bo'yicha xizmat ko'rsatsa, yo'nalish bo'yicha ishonchli harakatlanishi ta'minlansa, barcha to'xtash nuqtalarida ular orasidagi harakat intervallari teng ravishda taqsimlansa, transport belgilangan joyga aniq va jadvalda belgilangan vaqtda yetib borsa yo'nalishdagi avtobus harakati muntazam hisoblanadi. [1] Yo'nalishli avtobuslarning harakat muntazamligi bo'yicha dunyo olimlari tomonidan birqancha tadqiqotlar o'tkazilgan.

Xususan, Technological University Dublin - Blanchardstown Campus tadqiqotchilari Markus Hofmann va Margaret O'Mahonylar ob-havo noqulay sharoitlarida avtobuslarning ish ko'rsatkichlarini o'rganishgan. Tadqiqotda avtobuslarning harakat jadvalini tuzishda dispetcherlar ob-havo sharoitlarini inobatga olishlari bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Mahalliy ob-havo sharoitlarini avtobuslar yurish vaqtlariga bog'liqligi modellarini ishlab chiqish bo'yicha Institute of Future Cities, The Chinese University of Hong Kong, Shatin, New Territories, Hong Kong tadqiqotchisi Sui Tao, va Jonathan Corcoran, Francisco Rowe, Mark

Hickmanlar tadqiqot olib borganlar. Tadqiqotda mintaqaning funksional imkoniyatlari bilan ob-havoning avtobuslarni soatlik harakatiga ta'sirini modellashtirilgan.

Past haroratli ob-havo sharoitida avtobuslar harakati muntazamligiga ta'sir etuvchi omillarni va ularning qonuniyatlari bo'yicha Tyumen davlat neft-gaz universiteti tadqiqotchisi Yarkov Sergey Aleksandrovich tadqiqot olib borgan. Rus olimi S.P.Artemov jamoat transportini xarakat muntazamligini buzilishi bo'yicha tadqiqot olib borgan. Tadqiqotda asosan rejadagi qatnovlarni bajarilmaslikga asosiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar tajribada aniqlagan va xarakat muntazamligini baxolash ko'rsatkichlari taklif etilgan. Tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, dunyoda jamoat transportlari harakat rejimini ishlab chiqishda muntazamlik ko'rsatkichlari va ob-havo sharoitlarni inobatga olish bo'yicha juda ko'p tadqiqotlar olib borilgan, ammo shaharda yo'lovchilar oqimini bashorat qilishda ob-havo ko'rsatkichlarini ta'siri va doimiy muntazamlik ko'rsatkichlari tahlil qilinmagan, Harakatning muntazamligi - avtobusning reysga o'z vaqtida jo'nab ketishi, qatnov oraliqlariga butun yo'nalish bo'ylab qat'iy rioya qilinishi va belgilangan manzilga o'z vaqtida yetib borishi yuqori sifatli yeng muhim ko'rsatkichdir. avtobus transportining ishi.[4]

Yo'nalishdagi avtobuslarning harakati muntazam emasligi oraliq bekatlarda turish vaqtlariga ta'sir qiladi, Muntazamlik ta'minlanmaganda, marshrutdagi avtobus bir tekis taqsimlanmagan harakatida, jadval bo'yicha ishga chiqqan avtobus haddan tashqari yuklangan, ikkinchisi yesa kam yuklanish (to'lish) bilan yergashadi. Natijada yo'nalishdagi avtobuslarda yo'lovchilarning taqsimlanishi keskin yomonlashadi va yo'lovchilar almashinuvining notekisligi ortadi[2].

Harakatning muntazamligini buzishning asosiy sabablari ikki guruhga bo'linadi.

1. Ob-havo sharoitining keskin yomonlashishi, muzlama, yog'ingarchilik, xisobga olinmagan tirbandlik, marshrutdagi avtobus haydovchilarining belgilangan harakat rejimini buzishi va boshqa omillar tasirida transport vositalarining haqiqiy harakat rejimining belgilangan jadvalga mos kelmasligi.

2. Yo‘nalish bo‘ylab harakatlanuvchi avtobuslarning yetarli yemasligi, avtobuslarning marshrutga o‘z vaqtida yoki to‘liq chiqarilmasligi, avtobuslarning texnik sabablarga ko‘ra rejalashtirilmagan to‘xtab qolishi, buzulishi va hokazo. [5,6] Harakatning muntazamligining o‘zagarishi harakat jadvali bo‘yicha haqiqiy intervallarining rejalashtirilganidan og‘ishi bilan baholanadi. Marshrutda ishlovchi avtobuslarning harakatning muntazamligini nazorat qilish dispetcherlik xizmatlari tomonidan amalga oshiriladi. Harakatlanuvchi tarkibning marshrut tarmog‘idagi nazorat punktlari orqali o‘tish vaqtlarini belgilash - haydovchilar, marshrut va umuman korxona bo‘ylab harakatlanishning haqiqiy muntazamligini aniqlash imkonini beradi. Shahar jamoat transporti xizmat sifatini baholashda quyidagi asosiy ta’sir etuvchi omillar tahlil qilinadi;

- ishonchlilik;
- xavfsizlik;
- mavjudlik;
- muntazamlilik;
- qulaylik;
- ekologiya;
- axborotchanlik
- ob-havo ko‘rsatkichlari

Yo‘lovchilarni manzillariga o‘z vaqtida yetib borishlarida yuqorida sanab o‘tilgan ko‘rsatkichlarning barchasini o‘z ta’siri mavjud, bulardan eng asosiysi bu jamoat transportida muntazamlilikni ta’minlash hisoblanadi[3-8].

Rejadagi qatnovlarni bajarilmasligiga asosan:

- Yo‘nalishga belgilangan miqdorda avtobuslarni ishga chiqmasligi;
- Yo‘nalishdagi avtobuslarda texnik nosozliklarni yuzaga kelishi;
- Belgilangan harakat jadvaliga rioya etmasdan harakatlanish;
- Ko‘cha-yo‘l tarmoqlarining transport vositalari bilan yuklanganlik darajasi ortib ketish natijasida avtobuslarning yo‘llarda ushlanib qolishi;
- Ko‘cha-yo‘l va yer osti kommunikatsiya tarmoqlarida ta’mirlash ishlarini olib borilishi;

- Avtobuslarning boshqa transport turlari bilan YTX sodir bo'lishi va boshqa sabablar misol bo'la oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Ikromov N. et al. Analysis of transport and its cargo processes //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 548. – C. 03021.

Abdusamat o'g'li H. J. et al. MAINTENANCE AND REPAIR OF CARS RUNNING ON LIQUEFIED AND COMPRESSED GAS //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 36. – №. 5. – С. 181-184.

Yuldashev A., Abdumuminova N., Xalimov J. ПОВЫШЕНИЕ КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ СТУДЕНТА ОБЪЕКТИВНО С НАУЧНЫМИ ИССЛЕДОВАНИЯМИ //Точная наука. – 2018. – №. 26. – С. 113-115.

Abdusamat Y., Nigora A., Javohir X. ПОВЫШЕНИЕ КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ СТУДЕНТА ОБЪЕКТИВНО С НАУЧНЫМИ ИССЛЕДОВАНИЯМИ INCREASING ASSESSMENT CRITERIA OF THE STUDENT KNOWLEDGE OBJECTIVELY WITH SCIENTIFIC RESEARCH //Журнал выпускается ежемесячно, публикует статьи по естественным наукам. Подробнее на [www. t.](http://www.t.) – Т. 2. – С. 118.

Abdusamat o'g'li H. J. et al. ORGANIZATION OF QUALITY TRANSPORT SERVICE TO THE POPULATION. – 2024.

Abdusamat o'g'li H. J. STUDY THE THEORETICAL BASIS OF ANY CHANGES THAT CAN OCCUR IN THE FREE AND FORCED VIBRATION OF AUTOMOTIVE PARTS MATERIALS //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 108-111.

Abdusamat o'g'li H. J. et al. SIFATLI YUK TASHISHNI TASHKIL QILISH VA UNING SAMARADORLIK KO 'RSATRKICHLARINI OSHIRISH. SANOAT YUKLARINI TASHISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 36. – №. 5. – С. 185-189.

Abdusamat o'g'li H. J. et al. YUKLARNI TASHISH, YUK XOSIL QILUVCHI VA YUK ISTE'MOL QILUVCHI JOYLAR. – 2024. **9.Хўжаев Б А АВТОМОБИЛЛАРДА ЮК ВА ПАССАЖИРЛАРНИ ТАШИШ АСОСЛАРИ**